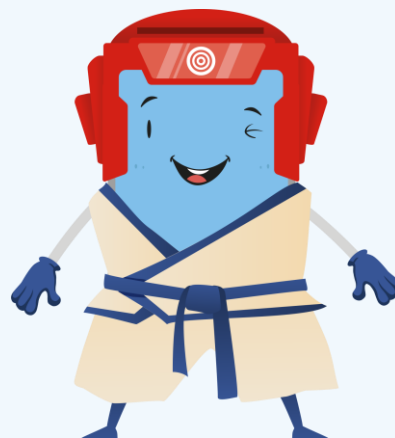

MANUAL PËR FËMIJET PËR SIGURINË NË INTERNET

AKCESK

AUTORITETI KOMBËTAR PËR
CERTIFIKIMIN ELEKTRONIK
DHE SIGURINË KIBERNETIKE

Ky dokument është zhvilluar në kuadër të një marrëveshjeje bashkëpunimi ndërmjet Unionit Ndërkombëtar të Telekomunikacionit (ITU) dhe Autoritetit Kombëtar të Çertifikimit Elektronik dhe Sigurisë Kibernetike (AKCESK) për krijimin e një mjedisi online më të sigurt dhe fuqizues për fëmijët në Shqipëri. Ky bashkëpunim është pjesë e programimit global të ITU-së për mbrojtjen e fëmijëve në internet.

Manuali për Fëmijët Për Sigurinë në Internet bazohet në Udhëzimet e ITU-së për Mbrojtjen e Fëmijëve në Internet, një grup gjithëpërfshirës burimesh për të gjithë audiencat e synuara. Manuali për Fëmijët Për Sigurinë në Internet nuk duhet të konsiderohet një botim zyrtar i ITU-së dhe ITU nuk është përgjegjëse për ndonjë gabim në përmbajtje.

TABELA E PËRMBAJTJES

PARATHËNIE.....	4
HYRJE	5
MODULI I “NJOHJA ME NJERËZ TË PANJOHUR ONLINE”	6
MODULI II “DHUNA DHE KËRCËNIMI ONLINE (CYBERBULLYING – BULLIZMI KIBERNETIK)”	10
MODULI III “EKSPOZIMI NDAJ PËRMBAJTJEVE TË PAPËRSHTATSHME”	14
MODULI IV “NDARJA E INFORMACIONEVE PERSONALE ONLINE”	18
MODULI V “SI TË MBROHEMI NË INTERNET”	21

PARATHËNIE

Në një botë ku Interneti përshkon pothuajse çdo aspekt të jetës moderne, mbajtja e përdoruesve të rinj të sigurt në internet është shfaqur si një çështje gjithnjë e më urgjente për çdo vend.

Interneti ka evoluar përtej njohjes dhe është bërë një burim pafundësisht më i pasur për fëmijët për të luajtur dhe për të mësuar. Ai është bërë gjithashtu një vend shumë më i rrezikshëm për ata që e ndërmarrin atë pa një person të rritur si shoqërues.

Nga çështjet e privatësisë tek përmbajtja e dhunshme dhe e papërshtatshme, tek mashtruesit në Internet dhe spektri i pastrimit në internet, abuzimit seksual dhe shfrytëzimit, fëmijët e ditëve të sotme përballen me shumë rreziqe. Kërcënimet po shtohen dhe autorët e kriminimit vepronë gjithnjë e më shumë në të njëjtën kohë, në shumë juridiksione të ndryshme ligjore, duke kufizuar efektivitetin e përgjigjeve dhe dëmshpërblimeve specifike të vendit.

Për më tepër, pandemia globale COVID-19, pa një rritje të numrit të fëmijëve që iu bashkuan botës për herë të parë, për të mbështetur studimet e tyre dhe për të ruajtur ndërveprimin shoqëror. Kufizimet e vendosura nga virusi, jo vetëm që nënkuptonin që shumë fëmijë më të vegjël filluan të ndërvepronin në internet shumë më herët sesa prindërit e tyre mund të kishin planifikuar, por nevoja për t'u angazhuar me detyrimet e punës bëri që prindërit të mos ishin në gjendje të mbikëqyrnin fëmijët e tyre duke i lënë të rinjtë të rrezikonin të kishin një përmbajtje të papërshtatshme në këto sisteme komunikimi, ose duke qenë në shënjestër të kriminelëve në prodhimin e materialit për abuzim seksual të fëmijëve.

HYRJE

Shpërthimi i teknologjisë së informacionit dhe komunikimit ka krijuar mundësi të jashtëzakonshme për fëmijët dhe të rinjtë për të komunikuar, lidhur, shkëmbyer, mësuar, aksesuar informacion dhe për të shprehur mendimet e tyre për çështje që ndikojnë në jetën dhe komunitetet e tyre.

Por, qasja më e gjerë dhe më e disponueshme në internet dhe teknologji mobile gjithashtu paraqet sfida të rëndësishme për sigurinë dhe mirëqenien e fëmijëve , si në internet ashtu dhe jashtë tij.

Për më tepër, ky manual adreson çështje që prekin të gjithë fëmijët dhe të rinjtë nën moshën 18-të vjeç, duke njohur nevojat e ndryshme të secilës grupmoshë. Për më tepër, ato synojnë të adresojnë nevojat e fëmijëve në kushte të ndryshme të jetesës. Manuali gjithashtu forcon fushën e mbrojtjes në internet të fëmijëve, duke adresuar të gjitha rreziqet, kërcënimet dhe dëmet që fëmijët mund të hasin në internet dhe t'i ekuilibrojnë këto me kujdes me përfitimet që bota dixhitale mund të sjellë në jetën e fëmijëve.

Për më shumë informacion, ju lutem vizitoni:

<https://cesk.gov.al/legjislacioni/2021/Policy%20makers-converted.pdf>

PËRMBAJTJA E MANUALIT

Ky manual ka si qëllim të ndërjegjësojë fëmijët për mbrojtjen e tyre si në botën fizike, ashtu edhe në atë virtuale.

Fusha e mbrojtjes në internet e fëmijëve përfshin çdo rrezik ndaj të cilit fëmijët ekspozohen në internet, duke mbuluar një gamë të gjerë rreziqesh që kërcënojnë sigurinë dhe mirëqenien e fëmijëve.

Për më tepër, mbrojtja në internet e fëmijëve duhet të bazohet në të kuptuarit e rreziqeve, kërcënimeve dhe dëmeve të përgjithshme dhe specifike në mjediset digjitale.

Për këtë qëllim, manuali jep një përmbledhje të kërcënimeve aktuale dhe dëmtimeve me të cilat përballen fëmijët në mjediset digjitale. Kjo e lartpërmendur si dhe shpejtësia me të cilën teknologjia , kërcënimet dhe dëmet shoqëruese janë në zhvillim.

Ky manual është dizenuar në 5(pesë) module me temat dhe pikat kyçe të cilat janë konsideruar të rëndësishme për t'u trajtuar nga trajnerët me fëmijët e moshave (12-15) vjeç dhe është organizuar për t'u zhvilluar në 60 minuta.

MODULI I “NJOHJA ME NJERËZ TË PANJOHUR ONLINE”

Qëllimi i këtij moduli është:

- Rritja e ndërgjegjësimit të fëmijëve për rrezikun që sjellë njohja me njerëz të panjohur online

Objektivat e modulit:

- Të përcaktojnë rrezikun e mundshëm e të bërit miq të panjohur online
- Të zhvillojnë sjellje të denjë me miqtë e rinj online

Përshkrimi i përmbajtjes së modulit

Moduli “Njohja me njerëz të panjohur online” trajton situata të rrezikshme që fëmijët hasin gjatë qëndrimit online në internet. Nga komunikimi online, ju mund të njiheni me miq të rinj virtual. Mund të njihni edhe njerëz që nuk kanë asnjë qëllim të mirë ndaj jush. Në raste të tilla duhet të tregoheni të kujdesshëm, sidomos kur ata duan t’ju takojnë. Duhet patjetër që të flisni më parë me prindërit tuaj. Gjithashtu, moduli synon që fëmijët të dinë të mbrojnë veten kur janë online.

Veprimtari: Mik ose i rremë

Qëllimi: Të përcaktojnë rrezikun e mundshëm e të bërit miq të panjohur online

Kohëzgjatja: 10 minuta

Përshkrimi i veprimtarisë: Në fillim do të lexohen disa veprime/sjellje dhe kërkesa të bëra nga persona që bashkëmoshatarët tuaj, i kanë njohur online. I referohemi skenarëve të mëposhtëm për veprimet, kërkesat dhe sjelljet që do të lexojmë. Secili skenar ju jep juve një pyetje dhe 2(dy) ose 4(katër) përgjigje të mundshme.

Nëse mendoni se sjellja është e dyshimtë dhe tregon se personi që bashkëmoshatarët tuaj kanë njohur online është i rremë duhet të përgjigjeni “i rremë”. Prej kësaj veprimtarie ju do të kuptoni se sa informacion kanë pjesëmarrësit për sjelljet e dëmshme online nga të panjohur.

SKENARË

1. Ana është duke shkëmbyer mesazhe me një mik në internet, të cilin nuk e ka takuar asnjëherë më parë dhe ai i kërkon të hapë kamerën për të biseduar me video. Çfarë duhet të bëjë Ana?
 - A. Të hapë kamerën dhe ta përshëndesë
 - B. Të mos e hapë kamerën por t'i përshkruajë pamjen e saj
 - C. Të hapë kamerën dhe të flasë me të, pa i treguar fytyrën e saj
 - D. Të pyesë prindërit për t'u këshilluar si duhet të veprojë

2. Çdo gjë që shkruani në chat i dërgohet personit tjetër. Ju nuk mund t'i fshini mesazhet pasi i dërgoni?
 - A. Përgjigje e drejtë
 - B. Përgjigje e gabuar

3. Beni është bërë mik me dikë në internet, i cili thotë se ka moshën e tij, si dhe të njëjtat pasione e dëshira si ai. Ai i kërkon një foto intime dhe Beni ia dërgon. Në bisedën e radhës miku i tij i thotë Benit se nëse nuk bën çfarë i thotë ai, foton do ta shpërndajë në internet. Çfarë duhet të bëjë Beni?
 - A. Do të bëjë çfarë t'i kërkojë, sepse askush nuk duhet ta shohë foton e tij
 - B. Nuk do bëjë çfarë i thotë ai, por do mbyllë kompjuterin/telefonin dhe nuk do i tregojë askujt për ndodhinë
 - C. Nuk do e fikë kompjuterin/telefonin por do pyes një të rritur si duhet të veprojë
 - D. Do pyesë miqtë e tij si të veprojë, por jo një të rritur. Vetëm miqtë e dinë si duhet të veprojë në këto raste.

4. Fjona është duke biseduar me dikë në internet dhe shkëmben mesazhe. Nuk e ka takuar asnjëherë personin me të cilin po bisedon, por ai i thotë që ka të njëjtën moshë me atë, dhe i dërgon një foto. Bashkëbiseduesi i kërkon asaj që t'i dërgojë edhe ajo një foto. Çfarë duhet të bëjë Fjona?
 - A. Duhet t'i thotë jo, dhe t'i tregojë një të rrituri që dikush i kërkoi t'i dërgojë një foto në internet
 - B. T'i dërgojë një foto filmash vizatimorë, jo foton e saj
 - C. Të fikë kompjuterin/telefonin
 - D. T'i dërgojë foton e saj

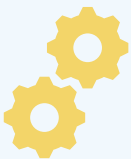
5. Sara është duke biseduar me dikë në internet dhe ai i kërkon një foto të miqve ose familjarëve të saj. Çfarë nuk do të ishte e gabuar të dërgonte Sara?
 - A. Foto me familjen tuaj
 - B. Foton tuaj personale
 - C. Foton e maces suaj
 - D. Foto me miqtë tuaj

6. Tomi është duke biseduar me një mik online. Miku i tij i thotë diçka Tomit që e frikëson dhe e bën të mos ndihet mirë. Tomi duhet:

- A. Të vazhdojë të flasë me të dhe të shpresojë se diçka e tillë nuk do ndodhë më
- B. Të fikë menjëherë kompjuterin/telefonin
- C. Të pyesë mikun e tij përse e tha diçka të tillë
- D. Të mos e fikë kompjuterin/telefonin dhe të flasë me një të rritur për situatën

7. Ju mund t'u dërgoni miqve foto në Snapchat, sepse personi që e merr foton e sheh atë vetëm për disa sekonda dhe më pas imazhi nuk hapet përsëri:

- A. Përgjigje e drejtë
- B. Përgjigje e gabuar

Më poshtë gjeni përgjigjet e sakta për secilin skenar si dhe këshilla për t'u treguar të kujdesshëm në rastet kur mund të gjendeni në situata të ngjashme

1. Përgjigja e saktë është: D

Asnjëherë mos tregoni të dhëna personale apo mos shfaqni pamjen tuaj në internet, me persona që nuk i njihni. Në situata të ngjashme, konsultohuni me një të rritur: me prindin, mësuesin ose psikologun e shkollës.

2. Përgjigja e saktë është: B

Informacioni dhe pamjet që shkëmbeni me miqtë tuaj në internet, nuk mund të fshihen pasi i keni dërguar. Tregohuni të kujdesshëm për gjithçka që ndani përmes internetit.

3. Përgjigja e saktë është: C

Shpeshherë miqtë tuaj në internet nuk janë ata që thonë. Ata mund të jenë të rritur ose përdorues të internetit, që ngacmojnë fëmijët. Nëse ndodheni në një situatë të ngjashme, së pari duhet të flisni me një rritur të cilit i besoni. Ky mund të jetë prindi, mësuesi ose psikologu i shkollës.

4. Përgjigja e saktë është: A

Ju duhet ta dini se njerëzit në internet mund të prezantohen ndryshe nga ç'janë në jetën reale. Kërkesa të tilla mund të vijnë nga të rritur, të cilët ju prezantohen me foto fëmijësh, për t'ju bindur për identitetin e tyre të gënjeshtërt. Flisni me prindërit tuaj nëse gjendeni në një situatë të ngjashme dhe asnjëherë mos dërgoni foto tuajat, ku jeni gjysëm të zhveshur ose në momente intime.

5. Përgjigja e saktë është: C

Mos dërgoni asnjëherë foto të cilat ndihmojnë të panjohurit t'ju identifikojnë përmes internetit. Njerëzit online nuk janë ashtu siç shfaqen.

6. Përgjigja e saktë është: D

Ashtu si miqtë në jetën reale, edhe ata në botën virtuale nuk duhet t'ju bëjnë të ndiheni keq apo të frikësoheni. Nëse gjendeni në situatën e mësipërme, mos i fshini bisedat dhe flisni menjëherë me një të rritur.

7. Përgjigja e saktë është: B

Edhe pse imazhi që dërguat nuk do të hapet më pas disa sekondash, në momentin që ju e dërgoni, imazhi mund të fotografohet nga ekrani dhe të shpërndahet pa lejen tuaj. Tregohuni të kujdesshëm me imazhet që ndani në internet.

Në fund të veprimtarisë, kujtoju pjesëmarrësve që duhet t'ju tregojnë prindërve dhe shokëve/shoqeve të cilët kanë besim nëse vënë re veprime, sjellje apo kërkesa të çuditshme nga një person që kanë njohur online

MODULI II “DHUNA DHE KËRCËNIMI ONLINE (CYBERBULLYING – BULLIZMI KIBERNETIK)”

Qëllimi i këtij moduli është:

- Të rrisë ndërgjegjësimin për rrezikun që vjen nga bullizmi kibernetik.

Objektivat e modulit janë:

- Përcaktimi se çfarë është bullizmi kibernetik
- Njohja dhe format në të cilat shfaqet bullizmi kibernetik
- Këshilla për t'u mbrojtur nga bullizmi kibernetik

Përshkrimi i përmbajtjes së modulit

Dhuna dhe kërcënimi online (bullizmi kibernetik) ndodh kur një fëmijë apo adoleshent kërcënohet, keqtrajtohet, poshtërohet, tallet, ofendohet apo vihet në shënjestër në mënyrë të qëllimshme nga një fëmijë ose adoleshent tjetër duke shfrytëzuar përdorimin e internetit ose telefonat celular.

Veprimtari: Format si shfaqet bullizmi kibernetik

Qëllimi: Pjesëmarrësit të njohin format në të cilat shfaqet bullizmi kibernetik

Kohëzgjatja: 15 minuta

Përshkrimi i veprimtarisë: Në fillim do të diskutoni disa forma të ndryshme të bullizmit kibernetik me pjesëmarrësit. I referohemi skenarëve të mëposhtëm për format e ndryshme që do të diskutojmë. Secili skenar ju jep juve një pyetje dhe 2(dy), 3(tre) ose 4(katër) përgjigje të mundshme.

Nëse mendoni se ka forma të tjera se si shfaqet bullizmi kibernetik, të cilat mungojnë apo nuk janë përmendur në skenarët e mëposhtëm, mund t'i shtoni ju vetë. Prej kësaj veprimtarie ju do të kuptoni se sa informacion kanë pjesëmarrësit për format e shfaqjes së bullizmit kibernetik.

SKENARË

1. Emilia është duke biseduar me një grup miqsh në rrjete sociale dhe mendon të ndajë foton e njërit prej miqve, të Megit. Emilia e di që ajo foto e shqetëson shoqen e saj Megin. Çfarë duhet të bëjë Emilia?

- A. Të ndajë foton me miqtë dhe të nesërmen t'i kërkojë falje shoqes për shqetësimin.
- B. Të mos e ndajë foton, sepse shoqja e saj do të mërzitet.
- C. Ta ndajë foton dhe të mos i kërkojë falje shoqes.
- D. T'ia dërgojë foton një shoqe tjetër dhe t'i kërkojë ta ndajë ajo foton me miqtë e tjerë të grupit.

2. Keni vënë re në rrjete sociale se miku juaj, Dioni, shkruan gjëra të pakëndshme për një nxënës në klasën tuaj. Ato që lexoni ju bëjnë të ndiheni keq. Çfarë duhet të bëni?

- A. Nuk do bëni asgjë. Do mbani anën e mikut tuaj, Dionit.
- B. Do postosh që, ato që thuhet për shokun e klasës janë të pavërteta, në vend që të përballësh me mikun tënd, Dion.
- C. Do t'i kërkojë mikut tënd, Dionit të mos shkruajë më dhe nëse ai vazhdon shkruan, do flasësh me një rritur.
- D. Do presësh që miku juaj Dioni të ndalojë vetë së shkruari.

3. Dikush ka zbuluar fjalëkalimin e llogarisë suaj të Facebook dhe cdo mbrëmje komenton gjëra të pakëndshme në emrin tuaj. Të gjithë miqtë tuaj i lexojnë komentet, por ju nuk keni më akses në llogari dhe nuk mund t'i fshini ato. Çfarë duhet të bëni?

- A. Të mos i tregoni askujt. Miqtë nuk do t'i besojnë ato që lexojnë sepse ju nuk shkruani gjëra të tilla.
- B. Të kërkon ndihmë nga një i rritur për të rifituar akses në llogarinë tuaj.
- C. Të mos i thoni askujt, sepse duhet të ishit treguar të kujdesshëm për të ruajtur fjalëkalimin tuaj.

4. Alesja ka shkrepur një foto të shoqes së saj Elizës pa leje, dhe mendon se nëse do e ndajë me miqtë e tjerë, ata do argëtohen. A duhet ta postojë Alesja foton në rrjete sociale pa lejen e Elizës?

- A. Po
- B. Jo

5. Danieli është duke biseduar me një grup miqsh në Messenger. Njëri prej miqve të tij Geris, i tregon pjesës tjetër të grupit diçka që Danieli i kishte kërkuar që ta mbante të fshehtë. Miqtë e tjerë fillojnë ta vënë në lojë Danielin pas asaj që lexojnë dhe kjo e bën atë të mos ndihet mire. Çfarë duhet të bëjë Danieli?

- A. Ti thotë mikut të tij, Geris që ky veprim e mërziti dhe nëse përsëritet, do të flasë me një të rritur.
- B. Të largohet menjëherë nga biseda.

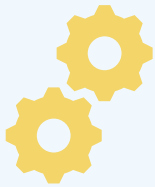
- C. T'i thotë të gjithë grupit që u mërzitë nga sjellja e tyre.
- D. Të kalojë situatën dhe të shpresojë se kjo gjë nuk do të përsëritet më.

6. Miri pati një debat të vogël me shokun e klasës Albanin. Më pas Miri filloi t'i dërgonte mesazhe në telefon, të cilat filluan ta shqetësojnë Albanin. Për Albanin është më mire të mos u përgjigjet mesazheve, sepse shoku i tij Miri do të ndalojë vetë së dërguari ato.

- A. Po
- B. Jo

7. Beni është duke luajtur online me një skuadër tjetër. Papritur një prej lojtarëve të skuadrës tjetër fillon të thotë fjalë që e shqetësojnë Benin. Çfarë duhet të bëjë Beni?

- A. Ta lërë lojën dhe të mos flasë me asnjë.
- B. Të vazhdojë lojën dhe të presë që lojtari tjetër të ndalojë vetë së foluri.
- C. Ta injorojë lojtarin dhe të vazhdojë lojën, por të mos bisedojë më me të.
- D. Të ndërpresë lojën dhe të kërkojë ndihmën e një të rrituri duke i treguar se çfarë i ka ndodhur.

Më poshtë gjeni përgjigjet e sakta për secilin skenar si dhe këshilla për t'u treguar të kujdesshëm në rastet kur mund të gjendeni në situata të ngjashme

1. Përgjigja e saktë është B

Miqtë duhet t'i trajtoni me respekt si në jetën reale edhe në atë virtuale. Mos ndani foto të miqve tuaj, të cilat mund t'i shqetësojnë ata. Në vend që t'i ndani, fshijini këto foto, kur miqtë ua kërkojnë një gjë të tillë.

2. Përgjigja e saktë është C

Mos qëndroni indiferent kur ndesheni me raste të bullizmit kibernetik. Nëse e njihni personin që është duke "bulluar" dikë tjetër, shpjegojini se si mund të ndihet personi i bulluar dhe kërkojini të ndalojë. Nëse bullizmi vazhdon, bisedoni me një rritur, prindin, mësuesin, psikologun e shkollës.

3. Përgjigja e saktë është B

Tregoni kujdes për ruajtjen e fjalëkalimit të llogarive tuaja. Nëse vini re se dikush përdor emrin tuaj për të komentuar ose postuar, flisni me një të rritur, prindin, mësuesin, psikologun e shkollës dhe kërkoni ndihmën e tij.

4. Përgjigja e saktë është: B

Mendohuni përpara se të postoni online. Gjithmonë pyetni miqtë nëse dëshirojnë të ndani foton e tyre online, sepse fotot që shqetësojnë miqtë tuaj, mund të krijojnë situata të bullizmit kibernetik.

5. Përgjigja e saktë është: A.

Ndonjëherë grupet e chat-it mund t'ju bëjnë të mos ndiheni mirë. Kërkoni ndihmën e një të rrituri, prindin, mësuesin, psikologun e shkollës, nëse gjendeni në një situatë të ngjashme.

6. Përgjigja e saktë është: B

Nëse gjendeni në një situatë të ngjashme, kërkoni ndihmën e një të rrituri, prindin, mësuesin, psikologun e shkollës dhe ruajini mesazhet si prove.

7. Përgjigja e saktë është: D.

Nëse gjendeni në një situatë të ngjashme, bisedoni me një të rritur. Asnjëherë mos vazhdoni të luani me ata që ju shqetësojnë, duke shpresuar se do të ndalojnë vetë së foluri gjëra të pakëndshme. Nëse ndesheni me bullizmin kibernetik, ruani provat e mesazheve në çdo rast.

MODULI III “EKSPOZIMI NDAJ PËRMBAJTJEVE TË PAPËRSHTATSHME”

Qëllimi i këtij moduli është:

- Të rrisë ndërgjegjësimin ndaj rreziqeve të mundshme që vijnë gjatë ekspozimit ndaj përmbajtjeve të papërshtatshme

Objektivat e modulit janë:

- Përcaktimi se çfarë është përmbajtja e papërshtatshme
- Njohja dhe format në të cilat ekspozohemi ndaj përmbajtjeve të papërshtatshme

Përshkrimi i përmbajtjes së modulit

Përmbajtjet e papërshtatshme janë informacione me përmbajtje fyese, të pahijshme apo histori të papërshtatshme për moshën. Këto përmbajtje mund të hapen pa dashje, teksa po kërkonin një informacion për detyrën tuaj apo teksa po luani një lojë.

Veprimtari: Format si ekspozohemi ndaj përmbajtjeve të papërshtatshme

Qëllimi: Pjesëmarrësit të njohin format në të cilat ekspozohemi ndaj përmbajtjeve të papërshtatshme

Kohëzgjatja: 10 minuta

Përshkrimi i veprimtarisë: Në fillim do të diskutoni disa forma të ndryshme të ekspozimit ndaj përmbajtjeve të papërshtatshme, me pjesëmarrësit. I referohemi skenarëve të mëposhtëm për format e ndryshme që do të diskutojmë. Secili skenar ju jep juve një pyetje dhe 2(dy), 3(tre) ose 4(katër) përgjigje të mundshme.

Nëse mendoni se ka forma të tjera se si ekspozohemi ndaj përmbajtjeve të papërshtatshme, të cilat mungojnë apo nuk janë përmendur në skenarët e mëposhtëm, mund t'i shtoni ju vetë.

Prej kësaj veprimtarie ju do të kuptoni se sa informacion kanë pjesëmarrësit për format e ekspozohemi ndaj përmbajtjeve të papërshtatshme.

SKENARË

1. Miri ndodhet në shtëpinë e një shoku dhe vëllai i tij i madh e tregon një video në internet, me njerëz gjysmë të zhveshur. Ajo që sheh e bën të ndihet në siklet Mirin.

Çfarë duhet të bëjë Miri?

- A. Të mos i tregojë askujt për atë që ka parë.
- B. Të flasë me një të rritur, si psh. me prindin, me mësuesin, me psikologun e shkollës, për pamjet që ka parë.
- C. T'i thotë shokut se ajo që pa e bëri të ndihet në siklet
- D. Të bëjë sikur i pëlqeu video-ja, edhe pse nuk është ashtu.

2. Asja është përpara kompjuterit dhe në anë të monitorit, i kap syri një foto intime. Kjo pamje e bën kurioze, ndaj duhet të klikojë mbi foto:

- A. Po
- B. Jo

3. Nëse shikon një video ose viziton një faqe internet që ka përmbajtje të papërshtatshme për moshën tënde, duhet t'i drejtohesh menjëherë një të rrituri.

- A. E vërtetë
- B. E gabuar

4. Melisa sapo ka marrë një email prej një adrese të panjohur. Emaili ka një video, të cilën ajo, nga kurioziteti, vendos ta shohë. Pamjet që sheh, e bëjnë të ndihet keq. Çfarë duhet të bëjë Melisa?

- A. Të mbyllë videon dhe të mos i tregojë askujt për atë që ka parë.
- B. Të kthehet tek e-mail-i dhe ta fshijë.
- C. Të mos e fshijë e-mail-in, por të bisedojë menjëherë me një person të rritur të cilit i beson
- D. T'ia dërgojë një shoqeje e-mail-in, për të kuptuar nëse ka marrë edhe ajo të njëjtin e-mail.

5. Jurgenit në Facebook i ka ardhur një foto prej një personi të panjohur. Ndihet në siklet, sepse kur e hap imazhin, sheh një foto intime. Çfarë duhet të bëjë Jurgeni?

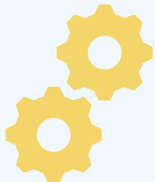
- A. Të fshijë mesazhin dhe të bllokojë kontaktin/personin.
- B. Thjesht, të bllokojë kontaktin.
- C. Të bllokojë kontaktin dhe t'ja tregojë mesazhin menjëherë, një personi të rritur të cilit i beson.
- D. Të fshijë aplikacionin e Facebook-ut nga telefoni i tij.

6. Era është duke pare një film me kartona në Youtube dhe klikon tek video-ja tjetër e sugjeruar. Video fillon me disa persona të cilët janë duke u grindur me njëri-tjetrin. Çfarë duhet të bëjë Era?

- A. Të ndalojë videon dhe t'ja tregojë menjëherë një personi të rritur të cilit i beson.
- B. Të shikojë videon, për të kuptuar se çfarë do të ndodhë.
- C. Të mos i thotë asnjë të rrituri, sepse mund të mos të lejojnë të përdorësh Youtube here të tjera.
- D. Thjesht të mbyllë faqen e Youtube dhe të mos i tregojë askujt për atë që ka parë.

7. Përmbajtjet e papërshtatshme mund t'i hasësh edhe pa vullnetin tënd në internet.

- A. E vërtetë
- B. E gabuar

Më poshtë gjeni përgjigjet e sakta për secilin skenar si dhe këshilla për t'u treguar të kujdesshëm në rastet kur mund të gjendeni në situata të ngjashme

1. Përgjigja e saktë është: B

Ndonjëherë miqtë më të rritur, mund të ndajnë me ty material që janë për të rritur. Ti mund të mos ndjehesh rehat t'u thuash se pamjet ose videot e tilla të mërzhisin, por sidoqoftë, në çdo rast duhet të flasësh me një të rritur për pamjet që ke parë, p.sh me prindin, mësuesin ose psikologun e shkollës.

2. Përgjigja e saktë është: B

Ndonjëherë, për shkak të kuriozitetit, mund të klikosh në lajmërimi ose reklama, që të çojnë në përmbajtje të papërshtatshme për moshën tënde. Pamjet që shfaqen, mund të të shqetësojnë dhe të mërzhisin. Nëse je ndodhur në një situatë të tillë, mos e përsërit përsëri të njëjtin veprim, në mënyrë që të shmangësh ekspozimin ndaj përmbajtjeve të papërshtatshme në internet.

3. Përgjigja e saktë është: A

Ndonjëherë, gjatë qëndrimit në internet, mund të shfaqen pamje ose video të papërshtatshme për moshën tënde. Nëse gjendesh në një situatë të tillë, duhet të flasësh me një të rritur, si psh. me prindin, me mësuesin/mësuesen ose me psikologun e shkollës.

4. Përgjigja e saktë : C

Nuk është ide e mirë të hapësh e-mail-e që të vijnë nga adresa që nuk i njeh, pavarësisht kuriozitetit. Nëse je gjendur në një situatë të tillë më parë, sigurohu që të mos hapësh më e-mail-e që të vijnë nga persona të panjohur. Kërkoji familjarëve më të rritur, të vendosin kontrollin prindëror sipas parametrave që kanë ofruesit e shërbimit të internetit, për të bllokuar faqet me përmbajtje të papërshtatshme.

5. Përgjigja e saktë është C

Asnjëherë mos prano mesazhe nga persona të panjohur. Nëse gjendesh në një situatë të tillë dhe nga kurioziteti e ke hapur mesazhin, fol me një të rritur, si psh. me prindin, me mësuesin ose me psikologun e shkollës, për mesazhin që ke marrë. Në çdo rast, ruaji mesazhet dhe komunikimin e plotë, në mënyrë që t'i përdorësh si provë, nëse do të jetë e nevojshme.

6. Përgjigja e saktë është: A

Youtube ndonjëherë të sugjeron video, të cilat kanë përmbajtje të përshtatshme për të rritur. Kërkoju familjarëve më të rritur, të vendosin kontrollin prindëror sipas parametrave që kanë ofruesit e shërbimit të internetit, për të bllokuar faqet me përmbajtje të papërshtatshme.

7. Përgjigja e saktë është: A

Përmbajtje të papërshtatshme mund të shfaqen edhe kur je duke parë materiale për fëmijë në internet. Nëse gjendesh në një situatë të tillë, duhet të flasësh me një të rritur, si psh. me prindin, me mësuesin ose me psikologun e shkollës. Kërkoju familjarëve më të rritur të vendosin kontrollin prindëror sipas parametrave që kanë ofruesit e shërbimit të internetit, për të bllokuar faqet me përmbajtje të papërshtatshme.

MODULI IV “NDARJA E INFORMACIONEVE PERSONALE ONLINE”

Qëllimi i këtij moduli është:

- Rritja e ndërgjegjësimit në lidhje me informacionin personal që diskutojnë në internet.

Objektivat e modulit janë:

- Të përkufizojnë fjalët mesazhet personale
- Të ndërgjegjësohen për rrezikun e mundshëm dhe pasojat që sjellë ndarja e informacionit online

Përshkrimi i përmbajtjes së modulit.

Çdo komunikim në internet ruhet përgjithmonë në web. Mesazhi personal mund të jetë një mesazh me tekst apo imazhe që zakonisht lidhen me jetën private, seksuale apo familjarë të personit dhe nuk kanë për qëllim të bëhen publike. Nëse bëhen publike mund të kenë pasoja negative tek personi që i ka dërguar, pasi ai/ajo mund të bëhen objekt i talljes apo i shantazheve.

Qëllimi: Ndërgjegjësimi për rrezikun e mundshëm dhe pasojat që sjell ndarja e mesazheve personale.

Kohëzgjatja: 10 minuta

Përshkrimi i veprimtarisë. Në fillim do të diskutoni për rrezikun e mundshëm dhe pasojat që sjellë ndarja e mesazheve personale. I referohemi skenarëve të mëposhtëm për rreziqet e mundshme dhe pasojat që sjell ndarja e mesazheve personale. Secili skenar ju jep juve një pyetje dhe 2(dy) ose 4(katër) përgjigje të mundshme.

Prej kësaj veprimtari, ju do të kuptoni se sa informacion kanë pjesëmarrësit për rreziqet e mundshme dhe pasojat që sjellë ndarja e mesazheve personale.

SKENARË

1. Ti duhet të ndash informacione personale vetëm me persona që i njeh dhe që janë të besuar.

- A. E vërtetë
- B. E gabuar

2. Si detyrë e një projekti shkollor, Alba ka bërë një video të cilën do ta postojë në internet. prandaj vendos të hapë një llogari në YouTube. Çfarë duhet të bëjë Alba më pas?

- A. Të pyesësh një familjar përpara se të krijojë profilin dhe të ngarkojë videon.
- B. Të sigurojë që të bëjë një përshkrim sa më të mirë të përmbajtjes së videos.
- C. T'i shkruaj një shoku që ti tregojë se po ngarkon videon.
- D. Të sigurojë që cilësia e videos të jetë sa më e mirë.

3. Nuk ka problem nëse fotot e tua personale shpërndan në internet. Kjo është:

- A. E vërtetë
- B. E gabuar

4. Albani përpara se të ngarkojë një postim në Instagram, duhet të këshillohet me një të rritur. Kjo është:

- A. E vërtetë
- B. E gabuar

5. Nëse Klea zgjedh të postojë një foton e sajë në rrjet, ajo duhet të jetë e kujdesshme për të postuar foton, që nuk tregon:

- A. Vendodhjen tënde
- B. Uniformën e shkollës tënde
- C. Emrin tënd të vërtetë
- D. Të gjitha këto që janë përmendur më sipër.

6. Dea fillon të flasë me një përdorues tjetër të Instagram-it. Biseda shkon mirë pasi ata të dy pëlqejnë njësoj fotografitë e hedhura aty. Personi tjetër do të dijë më shumë për Dea dhe e pyet për adresën e shtëpisë dhe për shkollën që ndjek. Çfarë do të bëjë Dea?

- A. T'i tregojë ku banon, por të mos i tregojë shkollën që ndjek.
- B. T'i tregojë çfarë shkolle ndjek, por jo adresën e shtëpisë.
- C. Të mos i tregojë asgjë.
- D. Të mos i tregojë asgjë personit të panjohur, por të bisedojë me një të rritur të cilit i beson, për atë që ka ndodhur.

7. Ndërkohë që luan online, Jora është duke folur në chat me një lojtar që nuk e njeh. Ai e pyet Jorën ku jeton dhe çfarë shkolle ndjek. Çfarë duhet t'i thotë Jora?

- A. Ta injorojë pyetjen dhe të vazhdojë lojën.
- B. Ti thotë që nuk mund ta japë këtë informacion në internet.
- C. T'i japë gjithë informacionet që i kërkoi.
- D. T'i tregojë ku jeton, por jo emrin e shkollës që ndjek.

Më poshtë gjeni përgjigjet e sakta për secilin skenar si dhe këshilla për t'u treguar të kujdesshëm në rastet kur mund të gjendeni në situata të ngjashme

1. Përgjigja e saktë është: A

Njerëzit në internet nuk janë gjithmonë ata që shfaqen. Sigurohu që të dhënat e tua personale nuk mund të ndahen në rrjet dhe nuk mund të dërgohen tek persona të panjohur për ty. Rregulli kryesor është që ti duhet të ndash informacionet e tua personale vetëm me persona që i njeh dhe që janë të besuar.

2. Përgjigja e saktë është: A

Para se të hapësh një llogari të re, duhet që më parë, të këshillohesh me një familjar ose të rritur të cilit i beson. Para se ta ngarkosh videon, tregoja të rriturit përmbajtjen e saj nëse është e nevojshme, kërkoi ndihmë për t'ua kufizuar shikimin e videos personave të ndryshëm që mund të bëjnë komente të papërshtatshme rreth saj. Nëse në video shfaqen bashkëmoshatarët, duhet t'i marrim leje përpara se të postojmë videon.

3. Përgjigja e saktë është: B

çdo komunikim i shpërndarë në internet, mund të ndahet me persona të tjerë, vetëm në pak sekonda. Gjithmonë duhet të kontrollosh se ku dhe kujt ia dërgon fotot personale. Mendohu mirë përpara se të shpërndash foto të tilla, sepse ato mund të keqpërdoren nga të tjerët në internet.

4. Përgjigja e saktë është: A

Ti nuk mund ta dish gjithmonë, nëse postimi që ke bërë, duhet të ngarkohet në rrjet ose jo. Prandaj duhet të informohesh dhe të kuptosh çfarë lloj përmbajtje e saj është e përshtatshme ose jo, për t'u ndarë në internet. Konsultohu me familjarët e tu përpara se të ngarkosh postimin, në mënyrë që të kufizosh personat që do e shohin dhe që mund të bëjnë komente të ndryshme.

5. Përgjigja e saktë është: D

Gjithmonë duhet t'i mbash të fshehta të dhënat e tua personale. Ndonjëherë edhe një foto e bërë pa dashje, mund të tregojë të dhëna për shkollën që ndjek dhe vendin ku banon. Sigurohu që fotot që hedh në internet, të mos japin shumë informacion personal. Në rast se ke dyshime, duhet të konsultohesh me një familjar.

6. Përgjigja e saktë është: D

Nuk duhet t'i tregosh kurrë të dhënat e tua personale, personave të ndryshëm në internet. Konsultohu me një familjar tëndin, në rast se ndihesh nën presion për t'i dërguar këto informacione.

7. Përgjigja e saktë është: B

Gjatë lojërave duhet të kesh kujdes të mos të japësh asnjë informacion personal për shkollën ose vendbanimin tënd. Konsultohu me një familjar në rast se ndihesh nën presion për ta dhënë këtë informacion.

MODULI V "SI TË MBROHEMI NË INTERNET"

Qëllimi i këtij moduli është:

- Nxënësit të mësojnë dallimin midis informacionit publik dhe atij privat dhe të mësojnë ku duhet të drejtohen për ndihmë dhe këshilla në rast rreziku në internet

Objektivat e këtij moduli janë:

- Të përcaktojnë elementet që i bëjnë rrjetet sociale të pasigurta.
- Të mësojnë se ku duhet të drejtohen për ndihmë dhe këshilla në rast rreziku në internet.

Përshkrimi i përmbajtjes së modulit.

Disa lloje informacioni janë përgjithësisht të sigurt për t'u ndarë në internet dhe disa jo. Megjithatë, informacioni që konsiderohet privat, nuk duhet të ndahet me njerëz që nuk i njihni tashmë jashtë online. Ndërsa informacioni publik zakonisht është i sigurt për t'u ndarë në internet. Informacioni privat zakonisht është i pasigurt për t'u shpërndarë në internet (nxënësit duhet të marrin leje nga një prind ose kujdestar ligjor). Në internet njerëzit me të cilët ndërveproni mund të jenë miqtë tuaj fqinjë ose të huaj që jetojnë në anën tjetër të botës. Për shkak se është e vështirë të kuptosh qëllimet e njerëzve që nuk i ke takuar kurrë më parë, është mirë të jesh i kujdesshëm kur të ndash informacionin tënd. Ju nuk duhet t'u jepni të huajve informacionin tuaj privat në botën reale dhe duhet të jeni po aq të kujdesshëm kur jeni online.

Veprimtari 1: Informacion 'Publik apo Privat'

Qëllimi: Përcaktimi i elementeve që i bëjnë llogaritë në rrjetet sociale të pasigurta

Kohëzgjatja: 5 minuta

Përshkrimi i veprimtarisë: Në fillim do të diskutoni me pjesëmarrësit mbi përcaktimin e elementeve që i bëjnë llogaritë në rrjetet sociale të pasigurta. I referohemi informacionit të mëposhtëm ku pjesëmarrësit do ta klasifikojnë atë në 'Publik' ose 'Privat'. Prej kësaj veprimtarie ju do të kuptoni se sa informacion kanë pjesëmarrësit për klasifikimin e informacionit 'Publik' ose 'Privat'.

Emrin e plotë:
Datëlindjen:
Idhujt: (këngëtarë, artistë)
Foto të familjes:
Foto në vendet që shkon shpesh:

Ndjenjat:
Numrin e telefonit:
Hobet:
Vendet ku shkon shpesh:
Adresën e shtëpisë:

Veprimtari 2: Ku të raportoj?

Qëllimi: Të mësojnë se ku duhet të drejtohen për ndihmë dhe këshilla në rast rreziku në internet

Kohëzgjatja: 10 minuta

Përshkrimi i veprimtarisë:

- a. Në fillim do të diskutoni me pjesëmarrësit skenarët e mëposhtëm për sjelljet, veprimet që duhet të ndërmerren apo këshilla në rast rreziku në internet. Secili skenar ju jep juve një pyetje dhe 2(dy) ose 4(katër) përgjigje të mundshme.
- b. Gjithashtu skenarët diskutojini me pjesëmarrësit, secili prej tyre të lexojë një nga skenarët dhe të thotë se ku do të drejtohet për ndihmë nisur nga shkalla e rrezikut që paraqet situata.

SKENARË

1. Emi është duke përdorur një aplikacion për të biseduar me miqtë, i cili kërkon login. Ajo duhet gjithmonë të bëjë log out kur të përfundojë bisedën.

- A. Po
- B. Jo

2. Salvi ka bërë miq të rinj online. Njëri nga miqtë e tij e pyet për numrin e telefonit, në mënyrë që të komunikojë më shpesh me të. Ata do t'i shkëmbejnë numrat e telefonit sepse kanë komunikuar në rrjete sociale dhe tashmë janë miq.

- A. Përgjigje e drejtë
- B. Përgjigje e gabuar

3. Dora ka vendosur të krijojë një profil të ri online. Ajo duhet të kërkojë ndihmën e një të rrituri për parametrat e privatësisë.

- A. Përgjigje e drejtë
- B. Përgjigje e gabuar

4. Genti poston imazhe në profilin e tij në rrjetet sociale, të cilat mund të jenë edhe foto me uniformën e shkollës.

- A. Përgjigje e drejtë
- B. Përgjigje e gabuar

5. Ida ka kuptuar se llogaria dhe fjalëkalimi e saj në TikTok është zbuluar nga persona të tjerë. Ajo duhet të ndryshojë menjëherë fjalëkalimin.

- A. Përgjigje e drejtë
- B. Përgjigje e gabuar

6. Mia ka krijuar një llogari të re instagami. Cilin emër duhet të përdor ajo për llogarinë?

- A. Vetëm emrin
- B. Pseudonim
- C. Emrin dhe mbiemrin
- D. Vetëm mbiemrin

7. Leo sapo ka krijuar një llogari të re dhe mezi pret të komunikojë me miqtë e tij. Ai e dini se fillimisht duhet të kontrollojë parametrat e privatësisë, por të gjithë miqtë e tij janë online, ndaj kjo punë mund të presë. A është Leo duke vepruar mirë?

- A. Po
- B. Jo

Më poshtë gjeni përgjigjet e sakta për secilin skenar si dhe këshilla për t'u treguar të kujdesshëm në rastet kur mund të gjendeni në situata të ngjashme

1. Përgjigja e saktë është: A

Nëse jeni duke përdorur një aplikacion për të biseduar me miqtë, i cili kërkon login, ju duhet gjithmonë të bëni log out kur përfundoni bisedën.

2. Përgjigja e saktë është: B

Ndonjëherë bisedat me të panjohur mund të çojnë në kërkesa që ju shqetësojnë. Kur nuk jeni të sigurt se si duhet të veproni, konsultohuni me prindërit, mësuesit ose psikologun e shkollës.

3. Përgjigja e saktë është: A

Kërkoni gjithmonë ndihmën e një të rrituri për privatësinë e profilit tuaj në mediat sociale. Me ndihmën e tyre, ju do të ruani informacionin personal dhe privatësinë tuaj, që në momentin që hapni llogarinë.

4. Përgjigja e saktë është: B

Në internet mos ndani informacione që lidhen me adresën tuaj të banimit ose me shkollën që frekuentoni. Mos harroni se fotot që postoni nuk mund të fshihen më dhe personat që i shohin ato në internet, mund ta keqpërdorin informacionin që ju ndani.

5. Përgjigja e saktë është: A

Zgjidhni një fjalëkalim të ndërlikuar për llogaritë tuaja dhe mos ja tregoni askujt. Fjalëkalimi i ndërlikuar përbëhet nga miks numrash, germash dhe karakteresh të tjera.

6. Përgjigja e saktë është :B

Kur krijoni llogari në rrjete sociale mos përdorni emrin tuaj të vërtetë. Në këtë mënyrë identiteti juaj mbetet anonim dhe të dhënat tuaja mbeten private.

7. Përgjigja e saktë është: B

Përpara se të përdorni rrjetet sociale duhet të kontrolloni parametrat e privatësisë. Në këtë mënyrë do të ruhen informacionet tuaja personale.

KU DUHET TË DREJTOHEN PËR NDIHMË NISUR NGA SHKALLA E RREZIKUT QË PARAQET SITUATA?

Në faqen zyrtare të AKCESK në linkun:
https://cesk.gov.al/permbajtje_te_paligjshme.html

Prindërit

ALO 116 111

Policia 112 dhe 129

Punonjësi i mbrojtjes së fëmijëve në Bashki

Mësuesi/ psikologu i shkollës/ punonjësi social i shkollës

www.alo116.al/interneti-i-sigurte-raporto-online